

Ohje yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista ammatillisissa oppilaitoksissa

Tässä ohjeessa kuvataan, miten uskonnon ja omantunnon vapautta koskevat säännökset Suomen perustuslaissa (731/1999) ja muussa lainsäädännössä tulee ottaa huomioon oppilaitoksen yhteisiä juhlia, mahdollisia uskonnollisia tilaisuuksia ja toimituksia sekä niille vaihtoehtoista toimintaa järjestettäessä. Ohjeeseen sisältyvät säännösten soveltamista koskevat tulkinnat ja näkemykset perustuvat säännösten valmisteluasiakirjoissa esitettyihin sekä eduskunnan perustuslakivaliokunnan, ylimpien laillisuusvalvojen sekä Opetushallituksen esittämiin kannanottoihin.

Ohjeen tarkoituksena on varmistaa sivistyksellisten ja uskonnon vapautta koskevien perusoikeuksien toteutuminen ammatillisessa koulutuksessa sekä edistää koulutuksellista tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja kulttuurisen moninaisuuden arvostamista. Koulutuksen järjestäjät vastaavat juhlien sekä uskonnollisten tilaisuuksien ja toimitusten ja niille vaihtoehtoisen toiminnan järjestämisestä säännösten ja määräysten edellyttämällä tavalla. Oppilaitoksella tarkoitetaan näissä ohjeissa myös muita opetuksen järjestäjän toimipisteitä, joissa järjestetään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua koulutusta tai tutkintoja.

1. Yhteiset juhlat ammatillisessa oppilaitoksessa

Suomessa oppilaitoksissa on useita perinteisiä juhlia, kuten joulujuhla, kevätjuhla ja itsenäisyyspäivän juhla. Oppilaitoksen yhteiset juhlat ovat tarkoitettut kaikille oppilaitoksen opiskelijoille. Nämä juhlat eivät voi olla uskonnollisia tilaisuuksia, eikä niille järjestetä vaihtoehtoisia tilaisuuksia. Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset päättävät juhlista ja niiden sisällöstä.

Yhteisiin juhliin voi sisältyä myös joitakin uskontoon viittaavia elementtejä. Perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan tällaiset juhlatraditiot ovat osa suomalaista kulttuuria. Valiokunnan mietinnön mukaisesti juhlaan mahdollisesti sisältyvän yksittäisen virren laulamisen johdosta juhlaa ei voida uskonnollisen suvaitsevaisuuden nimissä pitää uskonnon harjoittamiseksi katsottavana tilaisuutena. Perustuslakivaliokunnan mukaan perinteisiin juhliin voi sisältyä muitakin vastaavia sinänsä uskonnollista alkuperää olevia traditioita. (Perustuslakivaliokunnan mietintö 10/2002 vp. ja 2/2014 vp.)

Tarkkaa rajaa uskontoon viittaavien elementtien sallitulle määrälle oppilaitoksen yhteisissä juhlissa ei voida kuitenkaan antaa, vaan asia jää koulutuksen järjestäjän tai oppilaitoksen harkittavaksi. Harkinnassa tulee kiinnittää huomiota juhlasta muodostuvaan kokonaisuuteen ja uskonnollisten elementtien osuuteen siinä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies totesi marraskuussa 2019 antamassaan ratkaisussa (EOAK/2186/2018) pitävänsä oppilaiden yhdenvertaisuuden, uskonnonvapauden sekä julkiselta vallalta uskontojen ja vakaumusten suhteen edellytettävän neutraaliuden ja tasapuolisuuden näkökulmasta lähtökohtaisesti ongelmallisena koulun lukukauden päättäjäisjuhlan järjestämistä kirkkosalissa.

Perustuslakivaliokunta otti mietinnössään (16/2021) kantaa koulun juhlien järjestämiseen kirkossa. Perustuslakivaliokunta linjasi, että koulun juhlan järjestäminen kirkossa ei sellaisenaan tee tilaisuudesta uskonnollista eikä sen sisällöstä uskonnon harjoittamista.

Perustuslakivaliokunta toteaa, että kirkkotiloja käytetään tavanomaisesti erilaisiin ei-uskonnollisiin tilaisuuksiin kuten konsertteihin ja muihin esityksiin. Valiokunnan mielestä kirkkotilan tai muun uskonnollisen tilan käyttöä juhlaa järjestettäessä ei voida pitää lähtökohtaisesti perustuslainvastaisena. Samalla valiokunta kuitenkin korostaa, että kirkkotilan tai minkä tahansa selvästi uskonnollisen tilan käyttöön juhlan pitopaikkana liittyy uskonnonvapauden, yhdenvertaisuuden ja julkisen vallan neutraalisuuden kannalta jännitteitä, jotka vaikuttavat myös esimerkiksi siihen, minkälaista sisältöä voidaan pitää hyväksyttävänä järjestettäessä opetukseen kuuluvia juhlia tällaisessa tilassa. Perustuslakivaliokunnan mukaan käytettäessä kirkkotilaa tai muuta uskonnollista tilaa koulun juhlien järjestämiseen on kokonaisuutena varmistettava siitä, että oppilaiden uskonnon ja omantunnon vapaus tulee yhdenvertaisesti turvatuksi.

Perustuslakivaliokunnan ja apulaisoikeusasiamiehen linjausten voi katsoa soveltuvan myös ammatilliseen koulutukseen.

Opetushallitus korostaa huolellisen harkinnan tärkeyttä, jos juhlia suunnitellaan järjestettäväksi uskonnollisissa tiloissa. Oppilaitoksen yhteiset juhlat ovat tarkoitettut kaikille oppilaitoksen opiskelijoille ja heidän huoltajilleen ja näin juhlien järjestelyissä, kuten juhlapaikan valinnassa, tulee pyrkiä siihen, etteivät järjestelyt rajaa ketään jäämään pois juhlasta vakaumukseen liittyvien syiden vuoksi.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan koulutusta järjestettäessä tulee olla yhteistyössä alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden huoltajien kanssa. Oppilaitoksen tulee tiedottaa opiskelijoille ja näiden huoltajille oppilaitoksessa järjestettävistä tapahtumista ja niiden sisällöstä. Tarvittaessa opiskelijan kanssa sovitaan opiskelijaa koskevista yksilöllisistä järjestelyistä, jos opiskelija ei halua osallistua kaikkeen juhlaan kuuluvaan ohjelmaan. Järjestelyt, kuten opiskelijan siirtyminen toiseen tilaan osaksi aikaa, tulee toteuttaa hienotunteisesti ja mahdollisimman vähän huomiota herättävästi. Juhlaan sisältyville yksittäisille uskonnollisille elementeille ei tarvitse järjestää korvaavaa ohjelmaa tai toimintaa.

2. Oppilaitoksen uskonnolliset ja niille vaihtoehdotilaisuudet

Koulutuksen järjestäjä voi päättää, järjestetäänkö oppilaitoksessa uskonnollisia tilaisuuksia ja toimituksia, kuten jumalanpalveluksia tai muuta sisällöltään uskonnollista toimintaa. Uskonnolliset tilaisuudet ja toimitukset tulee järjestää erillään muusta toiminnasta.

Uskonnolliset tilaisuudet ja toimitukset sisältävät uskonnon harjoittamista. Perustuslain 11 §:n 2 momentin mukaan uskonnon ja omantunnon vapautteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa

uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Viimeksi mainitun perusteella opiskelijaa ei voida velvoittaa osallistumaan jumalanpalvelukseen tai muuhun uskonnolliseen tilaisuuteen tai toimitukseen. Vapaus olla osallistumatta uskonnolliseen tilaisuuteen ja toimitukseen on riippumaton uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä. Näin ollen myöskään tiettyyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvia ei voida velvoittaa osallistumaan asianomaisen uskonnollisen yhdyskunnan tai koulutuksen järjestäjän itse järjestämiin uskonnollisiin tilaisuuksiin ja toimituksiin. Toisaalta perustuslain 11 §:n 2 momentin tarkoituksena ei ole estää muiden positiivista uskonnon harjoittamisen vapautta. Opettajien virkavelvollisuuteen kuuluu valvoa opiskelijoita myös oppilaitoksen järjestämissä uskonnollisissa tilaisuuksissa. Suositeltavaa kuitenkin on, ettei valvontatehtävään määrätä opettajaa vastoin tämän tahtoa.

Uskonnollisten tilaisuuksien ja toimitusten aikana on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä vaihtoehtoisia ja mielekästä toimintaa (perustuslakivaliokunta 2/2014 vp). Opetushallituksen mielestä lähtökohtana tulee aina olla, että vaihtoehtoisia toimintaa on tarjolla. Vaihtoehtoisen toiminnan tulee olla, uskonnollista sisältöä lukuun ottamatta, luonteeltaan ja tavoitteiltaan mahdollisimman samankaltaista kuin siinä tilaisuudessa, jonka tilalla muuta toimintaa järjestetään. Vaihtoehtoisia tilaisuutta ei ole välttämätöntä järjestää samanaikaisesti uskonnollisen tilaisuuden kanssa, mutta järjestelyjen tulee olla opiskelijoiden kannalta tasapuolisia.

Oppilaitoksessa tulee huolehtia myös siitä, ettei uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumisesta tai osallistumatta jättämisestä aiheudu opiskelijalle leimautumista tai muita haitallisia seuraamuksia. Olennaista on, että opiskelijalle jää todellinen ja aito vapaus valita, osallistuuko opiskelija uskonnollista ainesta sisältyviin tilaisuuksiin ja toimituksiin (perustuslakivaliokunta 2/2014 vp).

Uskonnolliset tilaisuudet ja toimitukset tulee järjestää erillään muusta toiminnasta, ja ne tulee myös nimetä siten, että opiskelijoille ja huoltajille muodostuu oikea käsitys tilaisuuden tai toimituksen uskonnollisesta luonteesta. Esimerkiksi joulukirkkoa ei tule kutsua lukukauden päättäjäisjuhaksi tai oppilaitoksen joulujuhaksi. Koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia, että vapaus olla osallistumatta uskonnon harjoittamiseen toteutuu myös käytännössä, esimerkiksi siten, että vaihtoehtoiset tilaisuudet järjestetään fyysisesti erillään. Erityisesti oppilaitoksen työpäivään sijoituvia uskonnollisia tilaisuuksia ja toimituksia sekä niille vaihtoehtoisia toimintaa harkittaessa tulee varmistua siitä, että niihin liittyvät käytännön järjestelyt voidaan toteuttaa siten, ettei opiskelijoiden yhdenvertainen kohtelu vaarannu ja ettei leimautumista aiheudu. Oppilaitoksella on vastuu kaikkien eri toimintoihin osallistuvien opiskelijoiden turvallisuudesta.

Koulutuksen järjestäjä voi päätyä myös siihen, ettei oppilaitoksen työpäivinä järjestetä uskonnollisia tilaisuuksia tai toimituksia. Tähän ratkaisuun tulee päätyä myös silloin, kun esimerkiksi oppilaitoksen tilat tai henkilöstöresurssit eivät käytännössä mahdollista järjestää uskonnollisia tilaisuuksia tai toimituksia taikka niille vaihtoehtoisia ohjelmaa lakien ja näiden ohjeiden mukaisesti. Oppilaitos voi tehdä yhteistyötä paikallisten seurakuntien ja uskonnollisten yhdyskuntien kanssa. Oppilaitos voi sopia, että opiskelijoille tiedotetaan mahdollisuudesta osallistua vapaa-aikana uskonnollisten yhdyskuntien järjestämiin tilaisuuksiin.

3. Osallistumisesta ilmoittaminen ja henkilötietojen käsittely

Opiskelijoille toimitettavista tiedotteista on käytävä ilmi oppilaitoksessa järjestettävät uskonnolliset tilaisuudet ja toimitukset sekä niille vaihtoehtoinen toiminta. Uskonnollisten ja niille vaihtoehtoisten tilaisuuksien sisällöstä tulee antaa tietoa riittävällä tarkkuudella niin, että opiskelijalla on tosiasiallinen mahdollisuus ilmoittaa osallistumisestaan tapauskohtaisesti. Tilaisuuksien sisällöstä tiedotettaessa riittää yleinen luonnehdinta siitä, mikä tilaisuus on kyseessä ja missä se järjestetään. Tilaisuuden tarkkaa sisältöä ei tarvitse avata ohjelmatasolla, mutta esimerkiksi mahdolliset yhteistyötahot on hyvä mainita. Oppilaitoksen on myös huolehdittava siitä, että tieto oppilaitoksen uskonnollisista tilaisuuksista ja toimituksista sekä niille vaihtoehtoisesta toiminnasta saavuttaa opiskelijat riittävän ajoissa (ks. EOAK/2186/2018).

Opiskelija ilmoittaa, osallistuuko hän uskonnollisiin tilaisuuksiin ja toimituksiin vai niille vaihtoehtoiseen toimintaan. Ilmoituksen voi tehdä kertaluonteisesti esimerkiksi oppilaitokseen ilmoittauduttaessa tai halutessaan tapauskohtaisesti. Ilmoituksen muodon päättää koulutuksen järjestäjä.

Ilmoitusten käsittelyssä koulutuksen järjestäjän tulee noudattaa henkilötietojen käsittelyä koskevia EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (2016/679) ja sitä täydentävän tietosuojalain (1050/2018) säännöksiä. Eduskunnan oikeusasiamiehen ennen tietosuoja-asetuksen voimaantuloa voimassa olleen henkilötietolain voimassaoloaikana antaman ratkaisun (EOAK/1825/2016) perusteella opetuksen järjestäjällä on oikeus käsitellä tilaisuuksiin ilmoittautumisiin liittyviä tietoja. Henkilötietojen käsittely tulee suunnitella etukäteen ja määritellä käsittelyn tarkoitus. Koulutuksen järjestäjän tulee käsitellä henkilötietoja huolellisesti ja noudattaa hyvää tietojenkäsittelytapaa.

Pääjohtaja

Minna Kelhä

Johtaja

Jarkko Niiranen

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Opetushallituksen asianhallintajärjestelmässä.